

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1994/42

Karar Sayısı : 1994/55

Karar Günü : 18.7.1994

R.G. Tarih-Sayı :27.03.1996-22593

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Danıştay Beşinci Dairesi.

İTİRAZIN KONUSU : 4.11.1981 günlü, 2547 Sayılı "Yüksek Öğretim Kanunu"nın 2.12.1987 günlü, 301 sayılı KHK'nin 1. maddesiyle değişik 6. maddesinin (b) bendinin dördüncü fıkrasının Anayasa'nın 11. ve 131. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 6. maddesi gereğince Yüksek Öğretim Kurulu'na, Millî Eğitim Bakanlığı kontenjanından seçilerek Cumhurbaşkanı'nın onayı ile atanan iki üyenin seçimlerine ilişkin işlemin iptali için Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı, Danıştay'a başvurmuştur.

Danıştay 5. Dairesi'nce, Yüksek Öğretim Kurulu'na yapılan bu atamaların dayanağını oluşturan 2547 sayılı Yasa'nın 2.12.1987 günlü 301 sayılı KHK ile değişik 6. maddesinin (b) bendinin dördüncü fıkrasının Anayasa'nın 11. ve 131. maddelerine aykırılığı savıyla iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A. İptali İstenen Yasa Kuralı

2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası'nın 2.12.1987 günlü, 301 sayılı KHK ile değişik 6. maddesinin (b) bendi şöyledir.

"Yükseköğretim Kurulu;

1) Cumhurbaşkanı tarafından, rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek suretiyle seçilen yedi,

2) (Değişik 23/12/1988-KHK 351/13.Md.) Bakanlar Kurulunca temayüz etmiş üst düzeydeki Devlet görevlileri veya emeklileri arasından, (hakim ve savcı sınıfından olanlar için Bakanlığın ve kendilerinin muvafakatı alınmak kaydıyla) seçilen yedi,

3) Genelkurmay Başkanlığınca seçilen bir,

4) Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığınca seçilen iki,

5) Üniversitelerarası Kurulca, Kurul üyesi olmayan profesör öğretim üyelerinden seçilen yedi,

kişiden oluşur."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- "MADDE 11.- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

2- "MADDE 131.- Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim - öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.

Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler, Bakanlar Kurulu ve Genelkurmay Başkanlığınca seçilen ve sayıları, nitelikleri ve seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur.

Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince yapılan ilk inceleme toplantısında; ilk incelemeye ilişkin rapor, itiraz yoluna başvuran Danıştay 5. Dairesi'nin istem gerekçesi, iptali istenen yasa kuralı ve ilgili Anayasa kurallarıyla bunların gerekçeleri, öbür yasama belgeleri, okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

İtiraz yoluna başvuran Danıştay 5. Dairesi'nin Anayasa'ya aykırılık savlarını değerlendirmeden önce bakılmakta olan bir davanın bulunup bulunmadığı sorunu üzerinde durulmuştur.

Anayasa'nın 152. maddesiyle, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesinde, "bir davaya bakmakta olan mahkeme"nin Anayasa Mahkemesi'ne iptal istemiyle başvurabileceği belirtilmektedir. Anayasa'daki, "bir davaya bakmakta olan mahkeme" biçimindeki nitelemeyi; o davaya bakmaya yani uyuşmazlık konusunu çözmeye ve suç işleyeni yasa kuralları çerçevesinde yargılamaya görevli mahkeme olarak anlamak gerekir. Anayasa'nın 142. maddesi gereğince mahkemelerin görevleri ancak yasa ile düzenlenir. Anayasa Mahkemesi, itiraz yolu ile getirilen bir davada itiraz eden mahkemenin, yasa kurallarına uygun olarak o davaya bakmaya görevli olup olmadığını saptamak zorundadır.

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin elindeki davanın Anayasa'nın 152. maddesi yönünden var sayılabilmesi için dava ehliyeti bulunanlarca süresinde, yöntemince açılmış ve

mahkemenin görevine giren bir dava olması gerekir. Bu koşulların varlığını saptamak Anayasa Mahkemesi'nin yetkisi içindedir.

2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. Maddesinde idarî eylem ve işlemler hakkında "menfaatleri ihlâl edilenler" tarafından iptal davası açılabilceği hükme bağlanmış iken davanın Danıştay 5. Dairesi'nde görülmesi sırasında 10.6.1994 günlü, 4001 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile 2. maddede yapılan değişiklik sonucu ayrık durumlar dışında "kişisel hakları ihlâl edilenlerin" dava açabilecekleri öngörülmüştür. 4001 sayılı Yasa'nın geçici 2. maddesinde de "Değiştirilmiş olan 2 nci maddenin hükmü bu Kanunun yürürlüğünden evvel açılmış olup devam eden veya hükme bağlanmış olupda kesinleşmemiş bulunan davalarda da uygulanır" denilmiştir. Buna göre, 2577 sayılı Yasa'nın değişik 2. maddesi Danıştay 5. Dairesi'nin gördüğü davada uygulanacaktır.

Davacı, Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı, Danıştay'a başvurusunda Yüksek Öğretim Kurulu'nun tüm yükseköğretim kurumlarını düzenleyen, çalışmalarına yön veren bir kuruluş olduğunu, öğretim elemanlarının faaliyetlerini gözetim ve denetim altında bulundurduğunu, derneklerinde kayıtlı üyelerin de üniversitelerde görevli öğretim üye ve yardımcılardan oluşması nedeniyle ilgilendiklerini belirterek Yüksek Öğretim Kurulu'na Millî Eğitim Bakanlığı kontenjanından seçilerek Cumhurbaşkanı'nın onayı ile atanan iki üyenin seçim işleminin iptalini istemiştir.

2577 sayılı Yasa'nın 2. maddesindeki idarî işlemler hakkında iptal davası açmak için gerekli olan "menfaatleri ihlâl edilenler" koşulu, 4001 sayılı Yasa ile "kişisel hakları ihlâl edilenler" biçiminde değiştirilmiştir. Davacının dava konusu işlemle kişisel hakkı ihlâl edilmediğinden 2577 sayılı Yasa'nın değişik 2. maddesinde öngörülen dava ehliyeti bulunmamaktadır. Bu nedenle de Danıştay 5. Dairesi'nin elinde bakmakta olduğu bir davanın varlığından söz edilemez. Başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

V- SONUÇ

4.1.1981 günlü, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası'nın 2.12.1987 günlü, 301 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 1. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin (b) bendinin dördüncü fıkrasının iptali istemiyle yapılan itirazın; dava konusu idarî işlem davacının kişisel hakkını ihlâl etmediği için Anayasa'nın 152. Maddesinde öngörülen itiraz yoluna başvuran Mahkemece bakılmakta olan bir dava bulunmadığından, 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince başvuran Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE, Yekta Güngör ÖZDEN, Selçuk TÜZÜN ile Ahmet N. SEZER'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

18.7.1994 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Mustafa GÖNÜL

Esas Sayısı : 1994/42
Karar Sayısı : 1994/55

Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Samia AKBULUT
Üye	Üye	Üye
Haşim KILIÇ	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye		Üye
Ali HÜNER		Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1994/42

Karar Sayısı : 1994/55

Anayasa'nın 152. maddesinin birinci fıkrasına göre, bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulayacağı yasa kuralını Anayasa'ya aykırılığına ilişkin yanlardan birinin savının ciddi olduğu kanısına vararak itiraz yolunu izleyip iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurursa, Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır. Danıştay 8. Dairesi'nin Anayasa Mahkemesi'nin elinde bulunan davaya ilişkin, Anayasa'nın 152. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen beş aylık süre geçmeden, yeni bir yasayla dava yeterliği çözümlense bile, yeniden açıp karara bağlayamaz. Danıştay Dairesi tersine davranıp bir karar verse bile bu karar Anayasa Mahkemesi'ni bağlamaz. Danıştay'ın ehliyet yönünden red kararının dördüncü paragrafında, ancak Danıştay'ın işin esasına girerek karar vereceği durumlarda Anayasa Mahkemesi'nce alınacak kararın bekleneceği açıklanmış, beşinci paragrafta da usul yönünden reddi gereken konularda beş aylık sürenin bitiminin beklenemeyeceği belirtilmiştir. İtiraz yoluna başvuran Dairenin bu yargısı, Anayasa Mahkemesi'ni etkileyemez. Anayasa'ya uygunluk denetimine getirilen bir usul kuralı olmadığı gibi, Danıştay bu kararını beş aylık sürenin sonunda da alabilirdi. İtiraz konusu kuralın öz yönünden incelenmesini engelleyen bir yöntem nedenine öncelik tanınmaz.

Kaldığı, Anayasa Mahkemesi davaya bakmakta olan mahkemenin uygulayacağı kurala ek olarak 2949 sayılı Kuruluş Yasası'nın 28. maddesindeki eksiklikler dışında başka bir neden

Esas Sayısı : 1994/42
Karar Sayısı : 1994/55

üzerinde, özellikle yalnız mahkemesince gözetilecek davacı ya da davalı olmak yeterliğini inceleyip araştıramaz. İtirazı incelemeye başladıktan sonra bu nedene dayalı red ya da kabûl kararına göre bir karar veremez. Sorunu temelden çözer. Tersine tutum, Anayasa'ya uygunluk denetimlerini, itiraz yoluna başvuran mahkemenin yönlendirmesine bırakır. İtirazdan sonraki vazgeçmenin, dosyayı geri istemenin bile başlanmış uygunluk denetimini engelleyemediğine ilişkin uygulamalar karşısında öz yönünden incelemeyi durdurup red kararı vermek yanlıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin işlevi Anayasa'ya aykırı kuralları ayıklamaktır. Bu görevini, kendisine sunulan dosya içeriğine itiraz yoluna başvuran mahkemeyi değil, kendini sahip bilerek yerine getirecektir. Mahkeme kayıtlarına geçen dosya artık Anayasa Mahkemesi'nin sorumluluğundadır. Bu da itiraz konusu kuralın Anayasa karşısındaki durumunu olumlu ya da olumsuz biçimde belirlemekle olur. İlk inceleme evresinde bile davada yan olmak yeterliğini Anayasa Mahkemesi gözetmez ki bu konuya ilişkin sonraki görüşü, öz incelemesi sırasında gözetсин.

Karara katılmamamızın gerekçesi özetle budur. 18.7.1994

Başkan

Yekta Güngör ÖZDEN

Üye

Selçuk TÜZÜN

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/42

Karar Sayısı : 1994/55

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. Maddeleri gereğince mahkemelerin bir yasa veya kanun hükmünde kararname kurallarının Anayasa'ya aykırılığı savı ile Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluna başvurabilmeleri için bu kuralların Mahkemece bakılmakta olan davada uygulanacak kurallar olması gerekir. Bu nedenle, itiraz yolu ile yapılan başvurularda Anayasa Mahkemesi'nin başvurunun bir "davaya bakmakta olan mahkemece" yapılmış olup olmadığını ve Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulan kuralların bakılmakta olan davada uygulanacak kurallar olup olmadığını saptaması zorunludur. Bunların ötesinde itiraz başvurularında Anayasa Mahkemesi'nin davacının dava ehliyetinin bulunup bulunmadığını inceleme yetkisi yoktur.

Dava ehliyetini saptama yetkisi öncelikle davaya bakmakta olan mahkemelerin, sonrada bunların karar ve hükümlerini son inceleme mercilerinindir. Adlî, idarî ve askerî yargıya ilişkin

Esas Sayısı : 1994/42
Karar Sayısı : 1994/55

davalarda dava ehliyetinin varlığını veya yokluğunu bunlar kendi kararları ile belirlerler. Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda yapacağı bir belirleme itiraz yoluna başvuran mahkeme yönünden bağlayıcı olamaz. Çünkü, itiraz yoluna başvuran mahkemelerin karar ve hükümlerinin son inceleme mercii Anayasa Mahkemesi olmayıp diğer adlî, idarî ve askerî yüksek mahkemelerdir.

Kaldiki, davanın davacının ehliyeti yönünden red olasılığının bulunması Danıştay 5. Dairesini bakmakta olduğu işin (dava) niteliğini değiştirmez. Yargı mercilerinde görülmekte olan davalar davacılar yönünden her zaman olumlu sonuçlanmayabilir. Hatta bu sonuç, davanın başında da görülebilir. Ancak, bu durum, uyuşmazlığı dava olmaktan çıkarmaz.

Danıştay 5. Dairesi'nin elinde bakmakta olduğu bir dava vardır. Danıştay 5. Dairesi bakmakta olduğu bu davada dava konusu idarî işlem nedeniyle davacının "menfaatinin" veya "kişisel hakkının" ihlâl edilip edilmediğini saptama yetkisi öncelikle Danıştay 5. Dairesi'nin, Daire kararının temyizi durumunda ise Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nundur. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz başvurusunda bulunan Danıştay 5. Dairesi'nin bakmakta olduğu davada davacının "menfaatinin" veya "kişisel hakkının" ihlâl edilip edilmediğini saptama yetkisi bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle, çoğunluğun düşüncesine katılmıyorum. İşin esasının incelenmesi gerekir. 18.7.1994

Üye

Ahmet N. SEZER